

Az élelmiszer-önrendelkezés megerősítése

Fidrich Róbert, az MTVSZ programvezetője

- a) A globális élelmiszer-kereskedelem és az intenzív, iparszerű mezőgazdaság és állattenyésztés, valamint a természeti erőforrások túlfogyasztása kulcsfontosságú szerepet játszanak a mostanihoz hasonló válságok kialakulásában**
- Az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP) szerint az alábbi tényezők játszanak főbb szerepet a COVID-19-hez hasonló állatokról emberre terjedő vírusos járványokkal kapcsolatos válságok kialakulásában: az erdőirtás és más földhasználat változások; a vadállatok illegális és gyengén szabályozott kereskedelme; intenzív mezőgazdaság és állattenyésztés; antibiotikum rezisztencia; éghajlatváltozás; invazív fajok, amelyek mikrobákat hurcolnak be új élőhelyekre; nemzetközi kereskedelem és nemzetközi utazások
 - A házasított állatok körében egyre növekvő genetikai monokultúrák felszámolják az eddig létező immunkorlátokat, amelyek lelassíthatnák a kórokozók állatról emberre történő terjedését. Az egyre nagyobb populáció méretek és a nagyobb állománysűrűség és népsűrűség elősegítik a kórokozók egyre növekvő méretű terjedését. Az ilyen zsúfolt körülmények elnyomják az immunválaszt.
 - A koronavírus válság rámutat, milyen sérülékeny a globalizált élelmiszer rendszerünk. A globalizált, hosszú ellátási láncokra alapuló élelmiszer rendszer még kevésbé lesz képes képes ellenállni a jövőbeli éghajlati- és ökológiai válságokkal szemben.
 - A mezőgazdasági piacok globalizációja következtében elvesztettük az ellenőrzést az élelmiszerrendszereink felett, és az importtól, a hosszú (és ezért törékeny) ellátási láncoktól való függés hatására ma már mindössze néhány multinacionális vállalat ellenőrzése alá került az élelmiszer ellátásunk.
 - E multinacionális vállalatok azon kapacitása, hogy biztosítsák a lakosság elegendő élelemmel történő ellátását, számos törékeny faktoron múlik, amelyek mint a COVID-19 esetében láthattuk, könnyen kiszabadul az ellenőrzés alól, amint a termelés és fogyasztás közötti számos láncszem valamelyike megszakad.
 - Az európai életmód, beleértve az állati termékek fogyasztását, szintén felelős a mostanihoz hasonló válságok kialakulásában, ugyanis túl sok természeti erőforrást veszünk igénybe, és olyan élőhelyekre is rátesszük a kezünket, amelyeket meg kellene hagyni a természetnek.

b) A természetpusztítást, ami kulcsfontosságú tényezője a válságoknak, meg kell állítani

- A járványok és fertőző megbetegedések kapcsolatba hozhatóak a természetpusztítással, a biológiai sokféleség csökkenésével, a nagyüzemi állattenyésztés és a vadállatok kereskedelmének növekedésével. Sürgősen fokozni kell a természet védelme érdekében tett erőfeszítéseinket: csökkenteni kell az olyan mezőgazdasági árucikkek fogyasztásának mértékét, mint a szója, pálmaolaj, hús, a túlfogyasztásunkat tápláló erőforrások globális lábnyomát, csökkenteni kell nagyüzemi, vegyszer alapú mezőgazdaság támogatását, s ezzel egyidejűleg váltani kell az agroökológiai megoldásokra, erősíteni és alkalmazni kell a természetvédelmi jogszabályokat.
- Ezzel egy időben a társadalom lelassulása egy szempillantás alatt lehetővé tette a természet számára a visszatérést, és az emberek is felismerik egy egyszerű, a természetben megtett séta jótékony hatásait. A természet által az egészségre gyakorolt pozitív hatás felmérhetetlen.

c) Olyan szakpolitikákra van szükség, amelyek támogatják egy sokkal nagyobb mértékben reziliens, masszív és fenntartható élelmiszer rendszer kialakítását, a rövid ellátási láncokra és a biológiai sokféleség növelésére összpontosítva

- A koronavírus járvány megállítása és az ezt követő gazdaság helyreállító lépések során a mezőgazdasági és élelmiszerpolitikákat úgy kell átalakítani, hogy olyan intézkedéseket hozzunk, amelyek biztosítják hogy elsősorban kislépékű és közepes termelők biztosítsák a helyi, egészséges és fenntartható módon termelt élelmiszer ellátást, s ezért tisztességet árat kapjanak.
- Nem szabad, hogy a válságot az uniós és nemzeti szintű döntéshozásban a környezetvédelmi szabályok gyengítésére használják vagy feladják a Közös Agrárpolitika reformjára vagy a tervezett, a Tanyától a tányérig stratégiával vagy EU biodiverzitás stratégiájával kapcsolatos ambíciókat. Éppen ellenkezőleg, ez a válság még inkább nyilvánvalóvá teszi, hogy holisztikusabb, hosszú távú szemléletű válaszokra van szükség minden környezeti és egészségügyi válságra bármely szakpolitikai területen, beleértve az agrárpolitikát is. A környezetpolitika a túlélésünket szolgálja.
- Olyan szakpolitikákra van szükség, amelyek támogatják egy sokkal nagyobb mértékben reziliens, masszív és fenntartható élelmiszer rendszer kialakítását, a rövid ellátási láncokra és a biológiai sokféleség növelésére összpontosítva. Ehhez a kistermelők és kisvállalkozások támogatásának növelésére van szükség.

- Az agroökológiára fogékony szakpolitikákra és intézkedésekre van szükség, hogy biztosítani tudjuk a lakosság helyi és sokféleségre alapuló élelmiszer rendszereken keresztüli ellátását, amelyben a termelés környezetbarát módon, a biológiai sokféleséget védve, a helyi közösségek önellátását támogatásával történik, előtérbe helyezve az évszaknak megfelelő és tájfajtákra alapuló élelmet.
- Hosszú ellátási láncokra alapuló globalizált, exportvezérelt mezőgazdaság és a „just in time” készletekre alapuló élelmiszerkereskedelem helyett támogatni kell a helyi közösségeket és a lakosságot, hogy növekedjen a helyi élelmiszer termelés (beleértve az otthoni kiskerteket és a közösségi kerteket), hogy élelmezésünk kevésbé legyen kitéve a sérülékeny, változó külső tényezőknek (reziliencia). Támogatni kell a helyi piacok, termelői piacok helyreállítását, kialakítását, a közvetlen kereskedelem és általában a rövid ellátási láncok előmozdításával. Lehetővé kell tenni decentralizált közbeszerzési programok kialakítását, amely biztosítja a helyi fenntartású közintézmények helyi, kistermelők általi ellátását (lásd a szarvasi önkormányzat példája).
- A koronavírus kapcsán kialakult helyzet megmutatta számos nyugati országban, hogy sérülékennyé teszi a gazdaságot, a külföldi vendégmunkásokra alapuló mezőgazdasági termelés. Ezért ösztönözni kell a helyi munkaerő foglalkoztatását a mezőgazdaságban – ez egyben a válság során keletkezett munkaerő felszívását is segítheti.
- Helyre kell állítani a néhány éve felszámolt nemzeti élelmiszer tartalék rendszert.
- A dél-amerikai génmódosított szója takarmányra alapuló állattenyésztés helyett további lépéseket kell a takarmány-önrendelkezés megvalósítása érdekében, erősíteni kell a Nemzeti Fehérje Programot, több teret kell biztosítani az extenzív, legeltető állattartásnak, amely ráadásul szerepet játszhat a védett területeink élőhely rekonstrukciójában.
- Erősíteni kell vetőmag-önrendelkezést, támogatni kell a tájfajta vetőmagok visszahozáság a köztermesztésbe, ösztönözni a magbörzékét.
- Vissza kell hozni az iskolakert programokat, erősíteni kell már az alapfokú és középfokú oktatásban is az agroökológia elveire alapuló mezőgazdasági ismeretek elméleti és gyakorlati oktatását.
- Termőtalajaink pusztulásának megállítása érdekében előnybe kell részesíteni, támogatni, oktatni és népszerűsíteni kell a vegyszermentes talajkímélő, biológiai sokféleségre alapozó gazdálkodási rendszereket, módszereket (talajtakarás, mélymulcs, komposztálás, permakultúra, erdőkertek, agroerdészet).
- Biztosítani kell a termelők agroökológiai gazdálkodásra történő átmenetét a nemzeti tanácsadó szolgáltatások támogatásával, az agroökológiában és a megfelelő innovációkban képzett tanácsadókkal.

- Az magyar mezőgazdaság védelme érdekében meg kell akadályozni az EU-Mercosur kereskedelmi egyezmény, és az EU és Kanada között megkötött szabadkereskedelmi egyezmény, a CETA ratifikálását. Le kell állítani az EU és az Egyesült Államok között újraindult kereskedelmi tárgyalásokat, mert részben ennek érdekében az Európai Bizottság lazítani akarja az uniós GMO-szabályozást.
- Meg kell akadályozni Európai Bizottság által az uniós GMO szabályozás gyengítésére irányuló kezdeményezéseket, vissza kell venni az új génmódosítási technológiák számára kiskapukat tervező bizottsági javaslatokat.
- Javasoljuk a chipsadó kiterjesztését a pálmaolaj tartalmú termékekre, hosszú távon pedig a pálmaolaj teljes kivezetését. Az élelmiszeripart fel kell készíteni a pálmaolaj kiváltására.
- A gazdák megfelelő eszköz ellátásának biztosítása érdekében támogatni kell hazánkban is a Farm Hack típusú, nyílt forrású eszközök fejlesztését, hazai adaptálását, elterjesztését. Fel kell kutatni és támogatni kell a hasonló, innovatív közösségi kezdeményezések hazai terjedését. Fontos szempont legyen a mezőgazdasági eszközök esetében a szerelhetőségre tervezés. Támogatni kell a sokszorosíthatóságot és a javításhoz való jogot, valamint vonzóvá kell tenni a nyílt forráskódú programok, eszközök előállítását.

** Az agroökológia „ökológiai, társadalmi és politikai elvek holisztikus sora, amely az élelmiszer-előállítást egészséges és változatos agroökoszisztémákba és közösségi hálózatokba igyekszik beágyazni, miközben minimalizálja a külső inputokat, megélhetést biztosít a termelőknek, és tápanyagokban gazdag élelmet nyújt a fogyasztóknak. Az agroökológiát nem lehet lemásolható technológiákra vagy gyakorlatokra redukálni, mivel az adott terület ökológiai és kulturális kontextusától függően ölt különböző formákat.*

Tudományos körökben is egyre inkább elfogadottabbá válik, hogy az agroökológiai módszerek képesek elegendő egészséges és tápláló élelmet biztosítani, jó minőségű talajokat fenntartani, megállíthatják a biológiai sokféleség csökkenését. Emellett az agroökológia csökkentheti a mezőgazdaság fosszilis üzemanyagoktól való függését, és segíthet a klímaváltozás hatásainak csökkentésében, vagy az azokhoz való alkalmazkodási stratégiákban. Mindemmellett gazdasági előnyökkel is szolgál a termelők számára, fokozza a foglalkoztatást és az önrendelkezés előmozdítását a vidéki területeken.